

SİYASİ ANALİZ

Sudan'da Çerçeve Anlaşması

H.27 Cumade'l Ūlâ 1444 / M.11 Aralık 2022

Hizb-ut Tahrir

Siyasi Analiz

Sudan'da Çerçeve Anlaşması

5 Aralık 2022'de Sudan medyasında, Cumhuriyet Sarayı'nda Genelkurmay ve Egemenlik Konseyi Başkanı ve yardımcısı öncülüğünde silahlı kuvvetler ile 52 siyasi parti ve blok arasında bir çerçeve anlaşması imzalandığı görüntüleri yer aldı. Genel seçimlere doğru iki yıllık bir geçiş hükümetinin yolunu açacak anlaşma, Amerika, İngiltere ve Birleşmiş Milletler temsilcisi sponsorluğunda imzalandı. Ancak bu anlaşmaya muhalefet edenler var. 8-9 Aralık 2022 tarihlerinde anlaşmaya karşı gösteriler düzenlendi. Bu anlaşma ne anlama geliyor? Kimin faydasına? Anlaşmaya muhalefet etmenin manası nedir? Anlaşmanın devam etmesi bekleniyor mu?

Bu soruları yanıtlandırabilmek için aşağıdaki hususlara bir göz atacağız:

Birincisi: Anlaşmanın hükümleri:

1- Anlaşmanın ilk bölümünde "Sudan'ın, çok kültürlü, çok etnikli ve çok dinli bir ülke olduğu" hükmü yer almaktadır. Oysa bilindiği gibi, Sudan halkının yüzde 96'dan fazlası İslam dinine inanmaktadır ve dolayısıyla kabileleri ne kadar çok olursa olsun dinleri ve kültürleri birdir. Anlaşma, İslam'ı hayattan, yönetimde, ekonomide, eğitimde, içtimai sistemde, ceza sisteminde, askeri ve sanayi politikalarında, bireyler ve toplumun tüm hayat işlerinde uygulanması gerekliliğinden uzaklaştırmak için bir kandırmaca ve aldatmacadır. Bu nedenle anlaşmada, "Sudan, egemenliğin halka ait olduğu sivil, demokratik, federal, parlamenter bir ülkedir. Halk otoritenin kaynağıdır." ifadeleri yer almıştır. Bütün bunlar, İslam'a aykırıdır. Çünkü Sudan'ı sivil bir devlet yani dini hayattan ayıran laik ve yasama hakkını insanlara veren demokratik bir devlet haline getirmektedir. Sivil devlet, egemenliğin kaynağını Kuran ve Sünnet olan Şeriata ait kılmıyor, ülkeyi federal bir ülke yapıyor. Federalizm İslam'a aykırı bir yönetim sistemidir. Bu yönetim sistemi, ülkeyi bölebilir, Güney Sudan'da olduğu gibi bölgeleri ayırabilir! Öyle görünüyor ki bu anlaşma, Sudan'da İslam'ın her türlü izini silmeyi amaçlıyor. Anlaşmada yer alan hükme göre, "Devlet hiç kimseye din dayatmaz. Devlet, din işlerinde, inanç ve vicdan meselelerinde tarafsızdır. Özgürlükleri ve uluslararası insan hakları sözleşmelerine, özellikle kadın hakları sözleşmelerine bağlılığı garanti eder." Yani anlaşmayı formüle eden güçler, bu Müslüman ülkesindeki Müslümanları İslam'dan kasıtlı olarak uzaklaştırmayı planlamışlardır.

2- Anlaşmanın ikinci bölümünde şu hükümler yer almaktadır: "Geçiş otoritesi tam bir sivil otoriteye devredilecek... Devlet başkanı onursal görevlere sahip olacak... Yürütme düzeyinde anlaşmayı imzalayan güçler, geçiş hükümetinin başbakanını seçecekler. Meclis ve güvenlik güçleri olacak, başbakan savunmayı üstlenecek ve düzenli teşkilat liderlerini ve Cuba Barış Antlaşması'nı imzalayan silahlı hareketleri içerecek." Yine anlaşmaya göre, "Ordu, siyasetten, ekonomik, ticari ve yatırım faaliyetlerinden uzak duracak. Hızlı Destek Kuvvetleri ile silahlı hareketlerin, birleşik, profesyonel bir ulusal orduya yol açan güvenlik ve askeri reform planı kapsamında Entegrasyon ve Terhis komisyonunun üzerinde anlaşmaya varacağı düzenlemelere göre orduya entegrasyonu sağlanacak... Cuba Barış Antlaşması uygulanacak... Anlaşmayı imzalamayan silahlı hareketlerle barış tamamlanacak." Anlaşma, "Anayasa Yapım Komisyonu'nun gözetiminde ve Sudan'ın tüm bölgelerinin

katılımıyla, anayasal temeller ve diğer konularda diyalog ve anlaşmaya varmak için kapsamlı bir anayasa yapım süreci başlatılmasını" şart koşuyor. Yine anlaşma, "Başbakanın atandığı tarihten itibaren 24 aylık geçiş dönemi sonunda kapsamlı bir seçim süreci düzenlenmesini" öngörüyor.

İkincisi: Yerel tutumlar:

1- Genelkurmay ve Sudan Egemenlik Konseyi Başkanı Abdül Fettah El Burhan, imza töreninde yaptığı konuşmada, "Askeri kurumun siyasi süreçten nihai olarak çekilmesi, geçiş döneminin sonunda seçimlerin yapılması ve çerçeve anlaşmasındaki konuların uygulanması konusunda kararlıyız... Ülke olağanüstü koşullardan geçiyor. Siyasi ve askeri güçler arasında uyumsuzluk yaşıyorduk. Bu da ülkeyi olumsuz etkiledi. Orduyu herhangi bir parti, grup ya da ideoloji yanlılığından uzak anayasal bir kuruma dönüştürmenin çabasıdayız." dedi. Yardımcısı Muhammed Hamdan Daglo da yaptığı açıklamada, "*Siyasi çerçeve anlaşmasının imzalanması, Sudan devletinin tarihinde yeni ve harika bir dönemin başlangıcına işaret ediyor. Anlaşmanın imzalanmasıyla mevcut siyasi krizin sona erdirilmesi ve önceki döneme eşlik eden yanlışlardan kaçınılacak yeni bir geçiş dönemine hazırlanılması umut ediliyor. Ağustos 2019'da geçiş döneminin başlangıcından bu yana geçişin bileşenleri arasında anlaşmazlıklar ve 25 Ekim'e yol açan yanlış siyasi uygulamalar olmuştur. Karşıt devrimci güçlerin geri dönüşüne kapı açan da yine siyasi yanlışlıktır... Bu nedenle kurulacak hükümetin öncelikleri, Cuba Anlaşması'nı uygulamak, imzalamayan hareketlerle barışı tamamlamak, yerinden edilenlerin ve mültecilerin köylerine dönüşleri için çalışmak, toprak ve göçebe sorunlarını tedavi etmek olmalıdır.*" ifadelerini kullandı. (05.12.2022 SUNA) Bu anlaşma, El Burhan ve yardımcısı başkanlığındaki askeri liderliği ve beraberindekileri, içinde bulundukları zor durumdan kurtarmaktadır. Zira insanların iktidarlarını reddetmeleri nedeniyle artık hiçbir iç destekleri yoktur. Yine anlaşma, askeri liderliğe işledikleri suçlardan dolayı kovuşturmayaya karşı dokunulmazlık ve koruma vermekte, cezadan kurtulmalarını sağlamaktadır. Askerler, ülkenin işlerini idare edemediler ve sorunlarını çözemediler. Tek yaptıkları şey, dostları Ömer El Beşir'in devrilmesinden sonra Amerikan etkisini korumak olmuştur. Diğer tarafta sözde Özgürlük ve Değişim Güçleri ve hükümeti oluşturan partilerin de, ülkenin işlerini yönetmede, sorunlarını çözmede ve insanların asgari yaşam ihtiyaçlarını temin etmede başarısız oldukları bilinmektedir. Bunların da tek yaptıkları şey, ülkedeki İngiliz etkisini korumak ve köklü rejim değişikliğinin önüne geçmek olmuştur.

2- Bu anlaşmaya muhalefet edenler de vardır. 8-9 Aralık 2022 tarihlerinde anlaşmayı reddetmek için gösteriler düzenlediler. Onlardan bazıları, Cebrail İbrahim liderliğindeki Adalet ve Eşitlik Hareketi, Minni Arko Minawi liderliğindeki Sudan Kurtuluş Hareketi ve sömürgeci İngilizlerin uydusu Özgürlük ve Değişim Güçleri'yle ittifak kuran bazı siyasi partiler gibi samimiyetsiz, ümmete ve Sudan halkına sadakatsiz muhalif güçlerdir. İngiltere kendisi için bir geri dönüş hattı ile paralel muhalefet gibi hareket eden güçler oluşturmıştır. Anlaşmanın başarısızlığa uğraması durumunda bu güçler, muhalefet bileşenleri gibi hareket edecekler, ajanlıklarını kamufle edip, Amerikan veya İngiliz ajanlarının hakimiyetinden kurtulamayan insanlara liderlik etmek için çalışacaklardır. Böylece insanlar, birinden kurtulduklarında, diğerinin tuzağına düşecekler ve böyle devam edip gidecektir. Ülkeye resmi bağımsızlık verilmesinden, sömürgecinin askeri olarak çekilmesinden, siyasi, fikri, ekonomik vb. biçimleriyle sömürgeciliğin devam etmesinden bu yana mesele bu şekilde devam edelmektedir.

3- Bazıları, bu anlaşmanın ülkedeki kronik yönetim krizini çözeceğini sanıyor. Kriz, iktidarı siyasi güçlere devretmek ve orduyu yönetimden ve siyasetten uzaklaştırmak için ordu ile siyasi bileşenler arasındaki bir anlaşmazlıktır. Anlaşma, ajanlar arasında yaşanan bir koltuk anlaşmazlığıdır. Anlaşma, en başta Sudan'ın muzdarip olduğu ve uğrunda devrime kalkıştığı ekonomik sorunlarını çözemez. Anlaşma, yönetim sorununu da çözemez, çünkü Sudan'da çatışan büyük güçler adına hareket eden ajanlar ve aygıtlar arasındaki bir çatışmadır. Anlaşma, bu vb. sorunları çözemez, çünkü anlaşma, dinin hayattan, devletten ve toplumdan ayrılması gibi bozuk ve batıl bir temele dayanmaktadır. Çünkü anlaşma, yabancı güçleri takip eden samimiyetsiz siyasi güçler ile ordu arasında geçici uzlaşmacı bir çözümdür. Daha önce de taraflar arasında geçiş döneminde bir anlaşma imzalanmış, 25 Ekim darbesiyle anlaşma sona ermiştir. Mesele, sivil bir hükümetin kurulup kurulmaması meselesi değildir, bu hiçbir şey sağlamaz... Anlaşmanın başarılı olacağına dair bir garanti yok, çünkü her bir taraf diğerini gözetlemektedir ve taraflar çatışan büyük güçlerin bir memurlarıdır.

Üçüncüsü: Uluslararası tutumlar:

1- Amerika anlaşmayı memnuniyetle karşıladı. ABD Dışişleri Bakanı Anthony Blinken 6 Aralık 2022 tarihinde Twitter'dan yaptığı paylaşımda şunları kaydetti: *"Bu, sivillerin önderliğinde bir geçiş hükümeti kurmak ve bir geçiş dönemi için anayasal düzenlemeler yapmak yolunda önemli ilk adımdır."* 07 Aralık 2022'de ABD Dışişleri Bakanlığı'nın internet sitesinden yapılan açıklamada, *"Sudanlı sivil partilerin ve ordunun, nihai bir anlaşmaya varmadan ve yetkiyi sivillerin önderliğindeki bir geçiş hükümetine devretmeden önce çözülmemiş konularda kapsayıcı diyaloglar kurma planlarını destekliyoruz."* ifadelerine yer verildi. Açıklamada ABD Dışişleri Bakanlığı, anlaşmayı baltalamaya çalışanlara yaptırım uygulanacağı uyarısında bulunarak, şu ifadeleri kullandı: *"Bu amaçla, bugün Göçmenlik ve Vatandaşlık Yasası'nın 212(a)(3)(C) Bölümü uyarınca, insan hakları ve temel özgürlüklerin bastırılması da dâhil olmak üzere Sudan'daki demokratik geçişin altını oymaktan sorumlu veya suç ortağı olduğuna inanılan kişiler ve bu tür kişilerin yakın aile üyelerine yönelik mevcut vize kısıtlama politikasının, görevdeki veya eski Sudanlı yetkilileri kapsayacak şekilde genişletildiğini duyuruyorum."* Bu anlaşma, Sudan'daki nüfuzunu korumak, ajanları Abdül Fettah El Burhan ve yardımcısı Muhammed Daglo vb. liderliğindeki ABD yanlısı askeri otoritenin düşmesini önlemek için Amerika'ya göre önemli bir adımdır. Özellikle de El Burhan ve Daglo, bir buçuk yıl önce 25 Ekim 2021'de sivil hükümete karşı darbe yapmış, 21 Ağustos 2019'daki anlaşma ile taraflar arasında imzalanan geçiş aşamasının seyrini askıya almışlardır. Anlaşma, 21 ay süreyle Egemenlik Konseyi'ne askerlerin başkanlık etmesini, ardından 18 ay boyunca da sivillerin başkanlık etmesini öngörüyordu. 3 Ekim 2020 tarihli Cuba Anlaşması'ndan sonra geçiş aşaması 53 aya çıkarılmıştı. Ancak 25 Ekim 2021 darbesi, İngiliz ajanlarına fırsat vermemiş, Egemenlik Konseyi'ne başkanlık etmelerine engel olmuştur... Bu son anlaşma ise, Amerikan ajanlarını düşmekten ve kovuşturmadan kurtarmaktadır. Buna bağlı olarak Amerika'nın, Sudan'daki nüfuzunu korumakta ve siyasi ortamı kontrol eden İngiliz ajanlarının her şeye hâkim olmalarını engellemektedir.

2- İngiltere Kalkınma ve Afrika İşleri Bakanı Andrew Mitchell, Birleşik Krallık'ın siyasi çerçeve anlaşmasını memnuniyetle karşıladığını duyurdu: *"Dörtlü ve Troyka ülkeleri, Sudan'da sivil liderliğindeki bir anlaşmaya yönelik bu önemli adımı memnuniyetle karşılıyor. Birleşik Krallık, kurulduktan sonra böyle bir hükümetle yakın çalışmayı sabırsızlıkla bekliyor ve nihai bir anlaşmaya varmak için tüm aktörleri acilen birleşmeye çağırıyoruz."* (06.12.2022 <https://alsudantoday.com>) *"Sudan'da nihai bir anlaşmayı geciktirmenin korkunç sonuçları olacağı"* konusunda uyarıda bulunan İngiltere'nin Güvenlik Konseyi Büyükelçisi James Kariuki, *"Birleşik Krallık, kurulduktan sonra"*

sivil liderliğindeki bir geçiş hükümetine önemli ekonomik desteği koordine etmek için uluslararası ortaklarla birlikte çalışıyor. Sudan'daki güvenlik durumu da kırılganlığını koruyor. Mavi Nil ve Batı Kordofan'daki şiddet olaylarıyla ilgili derin endişelerimizi yineliyoruz." ifadelerini kullandı. (06.12.2022 <https://www.sudanakhbar.com>) İngiltere, Amerika gibi Sudan'a doğrudan müdahale etmektedir ve anlaşmayı desteklediğini açıkladı. Birleşmiş Milletler özel temsilcisi aracılığıyla İngiltere, Amerika ile birlikte anlaşmanın formüle edilmesini ve piyasaya sürülmesini denetleyenler arasındaydı. İngiltere, çoğunlukla kendi ajanlarından oluşması beklenen sivil hükümeti desteklediğini duyurdu. İngiltere, iktidarı devralmak, ordunun yönetim ve siyasetteki etkisini sarsmak için siyasi ortamdaki etkisini sürdürmüştür.

Dördüncüsü: Ezcümle, Sudan'daki bu güncel olaylar incelendiğinde, Sudan'daki uluslararası çatışmada bir değişiklik olmadığı görülür. Sudan'daki çatışma, bir yanda El Burhan ve yardımcısı ve grubunu kontrol eden Amerika ile diğer yanda Özgürlük ve Değişim Güçleri ile İngiltere ajanları ve uydularından Özgürlük ve Değişim Güçleri'yle ittifak kuran partiler arasında gizli olmayan açık bir çatışmadır. Çünkü her iki taraf da yani Amerika ve İngiltere, şimdiye kadar askeri ve sivil bileşenlerdeki etkilerini genişletebilmiş değildir. Bu nedenle Amerika ve İngiltere, El Beşir'in değişiminin başında olduğu gibi anlaştılar. Ta ki 25 Ekim'de anlaşmazlıkları kızışana kadar, sonra şimdi tekrar anlaşmaya vardılar! Bu anlaşma, iki taraftan biri askeri ve sivil olarak tam nüfuz elde edene kadar sürecek geçici bir anlaşmadır... Biz, el Burhan yönetiminin başlangıcından itibaren buna ve (Darbenin meydana gelmesine) işaret ettik. Yayınladığımız iki soru cevapta buna dikkat çektik:

1- 23 Eylül 2019'de yani tarafların iktidar ortaklığının hemen başında yayınladığımız bir soru cevapta, askeri bileşen ile sivil bileşenin güç paylaşımı anlaşması hakkında şu ifadelere yer verdik: *"Beklentilere gelince, ABD ve İngiltere sükûnetle bir arada yaşayamaz. Çünkü çıkarları ve uydusu olan yerel aygıtları farklıdır. Onun için taraflar birbirlerinin hamlelerini yok etmeye çalışacaklardır! Güncel olaylar takip edildiğinde, ilintileri enine boyuna düşünüldüğünde, yerel ve yabancı özellikle de Amerikalı ve Avrupalı yetkililerin açıklamaları incelendiğinde, tarafların rakibini baskılamak, üstün gelmek ve iktidardan diskalifiye etmek için kullanacağı baskın yöntemlerin şunlar olacağı görülür..."* Soru cevapta o yöntemleri belirttik. Ve gerçekten de öyle oldu.

Daha sonra 25 Ekim 2021 tarihli soru cevapta ise şöyle dedik: *"... İster Amerikan ajanlarının ittiği kötü gidişat olsun isterse İngiliz ve Avrupa ajanlarının izlemeye çalıştığı art niyetli gidişat olsun Sudan'daki durum, zulüm, açlık, krizler ve kan gölüne evrilecektir. O yüzden Sudan halkı, durumunun farkına varıp Amerikan, İngiliz ve Avrupa ajanları olan ve Sudan halkının kanını ve kutsallarını kâfir ülkelerin hizmetine sunan bu başarısız yöneticilere sırt çevirmelidir. Kararlılık gösterip bu ajan yöneticilere karşı saflarını birleştirmelidir."*

2- Bu anlaşma devam edecek mi ve uygulanacak mı? sorularına gelince, şüphelidir. Peki, anlaşma ülkeyi kurtaracak mı? Bu, pek mümkün değildir. Çünkü anlaşma, batıl üzerine kuruludur ve geçici olarak anlaşmaya varan birbirleriyle çatışan sömürgeci güçlerden çıkmıştır. Anlaşma, yalnızca koltuk ve makamı umursayan, finansal kazançlarını korumayı ve daha fazla para kazanmayı önemseyen ajan taraflar arasında imzalanmış bir anlaşmadır. Ülkenin ve halkın meseleleri, ülkenin kalkınması, sömürgeciliğin boyunduruğundan ve sömürgecilerin pençesinden kurtulması umurlarında değil. Kalkınmaya giden yolu da bilmiyorlar. Çünkü entelektüel ve siyasi olarak ülkedeki etkisini sağlamlaştırmak için çalışan sömürgeci kesimlerin yararına çalışmaktadırlar. Ve bu sömürgeci kesimler, özellikle Amerika ve İngiltere, Sudan'da nüfuzlarını genişletmek için çatışmaktadırlar. Dış müdahale

herkes için açık ve nettir. Zira anlaşma, Cumhuriyet Sarayı'nda imzalanırken yabancılar da hazır bulunmuştur. Dahası, anlaşmayı hazırlayan kişi de yabancıdır. Anlaşmayı Sudan'daki uluslararası çatışmanın tarafları olan Amerikalıların ve İngilizlerin doğrudan gözetiminde olan Dörtlü ve Troyka adına Birleşmiş Milletler özel temsilcisi hazırlamıştır. Dörtlü, Amerika ve ajanı Suudi Arabistan ile İngiltere ve ajanı BAE'dir. Amerika yerel tarafları etkilemek ve rüşvet vermek için ajanı Suudi Arabistan'ı kullanırken, İngiltere de kendi adına benzer şeyler yapması için BAE'yi kullanmaktadır. Troyka ise, Amerika, İngiltere ve Avrupalı taraf olarak Norveç'tir. Norveç'in gerekli olduğunda ve gizli görüşmeler yapıldığında ancak bir etkisi vardır. Çoğunlukla gizli görüşmeler, piyasaya sürülmeden önce gizli anlaşmalar yapılmasıyla ünlü Norveç'in başkenti Oslo'da yürütülmektedir. Amerika, anlaşmayı başarısızlığa uğratanları yaptırımlarla tehdit ederken, İngiltere, anlaşmanın başarısızlığa uğraması durumunda korkunç sonuçlarının olacağı konusunda uyarıda bulunmuştur...

3- Çatışan ABD ve İngiltere taraflarını memnun etmeye çalışan Alman BM Sudan Temsilcisi Volker Peretz'e gelince, anlaşmanın başarısızlığı uğraması konusunda uyarmıştır. Peretz, BM Güvenlik Konseyi'ne verdiği brifingde şunları kaydetti: *"Sudan nihai bir siyasi anlaşmaya yaklaşırken, siyasi çözümün çıkarlarını desteklemediğini düşünenler, devam eden siyasi süreci baltalama girişimlerini artırabilirler."* (08.12.2022 <https://www.alrakoba.net>) Çerçeve anlaşması, taraflar arasında geçici bir anlaşmadır. Yorgun savaşçıların dinlenmesi amacıyla imzalanan vakit kazanma sözleşmesine benzemektedir. Ardından bir taraf diğerini yenene kadar çatışma yeniden başlayacaktır. Bir taraf, diğerine galip geldiğinde, o zaman bu taraf teslim olmayacak, ülkenin doğusunda, batısında, kuzeyinde, güneyinde ve kalbi başkentte sorunlar yaratacaktır. Çünkü ajan aygıtları var. Ülke bunlardan temizlenmezse, durum sükûnete ermeyecek, insanlar zerre kadar umut görmeyecekler, nezih ve güzel hayatın tadını tatmayacaklar, her iki yurttan da saadetten yoksun olacaklardır. Rasûlullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in müjdesi Nübüvvet metodu üzere Raşidi Hilafeti kurmak için çalışanlarla birlikte ciddiyetle ve gayretle çalışmak, her dürüst ve samimi insanın görevidir.

ثُمَّ تَكُونُ خِلَافَةً عَلَىٰ مَنَاجِ النَّبُوءَةِ *"Sonra Nübüvvet metodu üzere Hilafet olacaktır"* [Ahmed]

وَيَوْمَئِذٍ يَقَرُّحُ الْمُؤْمِنُونَ * بِنَصْرِ اللَّهِ يَنْصُرُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ *"O gün Allah'ın zafer vermesiyle müminler sevinecektir. Allah, dilediğine yardım eder. O, mutlak güç sahibidir, çok merhametlidir."* [Rum 4-6]

H.27 Cumade'l Ülâ 1444
M.11 Aralık 2022